

Considerăm că din mărturiile de mai sus, la care se pot adăuga și altele de același fel, nu mai poate fi nici o îndoială asupra atitudinii unor autorități românești din porturile dunărene.

Rămîne să vedem cum trebuie să fie înțelese afirmațiile lui Botev cuprinse în articolul său din 3 mai 1876, citat mai sus, și în care arată că cei 3 patrioți romîni ar fi gata pentru un «aferim» din partea Porții să-și păstreze neutralitatea lor într-un asemenea grad încît să predea turcilor pe revoluționarii bulgari. Această afirmație voia să dovedească tuturor că guvernul român și, în primul rînd Kogălniceanu, păstra o strictă neutralitate și că persecuta pe revoluționarii bulgari. O afirmație asemănătoare se află și în scrisoarea pe care a adresat-o Botev căpitanului și pasagerilor de pe vasul Radetzki, după ce l-au luat în stăpînire. Aici se arată că această ceată a sa a fost pregătită «fără știrea și cu toate persecuțiile autorităților țării a cărei neutralitate am respectat-o»⁴¹. După cum se vede, în ambele texte Botev insistă asupra faptului că România era neutră, că urmărea pe revoluționarii bulgari și că autoritățile n-au știut nimic despre pregătirea cetii. În special, în ultima scrisoare, așa cum remarcă și Zahari Stoianov, Botev a făcut această afirmație în mod expres, pentru a nu compromite guvernul român față de diplomația europeană și mai ales față de Turcia, știind bine că de acest ajutor bulgarii mai aveau nevoie. Că Botev nu credea în aceste «persecuții» ne-o arată «Apelul» pe care l-a scris înainte de a trece Dunărea și în care adresîndu-se romînilor spune: «Frați romîni, pe noi ne leagă de voi simpatia cea mai vie și care n-a fost violată niciodată, măcar de o singură neînțelegere»⁴².

În concluzie, atitudinea lui Kogălniceanu și a unor autorități românești în perioada trecerii cetii lui Hristo Botev a fost de fapt o sprijinire netă a acesteia, cu toate dovezile de strictă neutralitate pe care Kogălniceanu le prezenta Porții sau Camerii. Că se trimiseseră comunicări secrete tuturor prefecților, ca să închidă ochii asupra pregătirilor revoluționarilor, așa cum afirmă Vazov, aceasta e posibil. Totuși, pînă la descoperirea unor asemenea acte confidentiale, putem crede numai în anumite comunicări verbale. De altfel, nu era nevoie de acte scrise, dat fiind marea simpatie a maselor față de acești luptători pentru libertate. Această simpatie, atunci cînd nu a fost manifestată prea deschis — ca la Bechet — a împiedicat în mare măsură acțiunea numeroșilor spioni turci. Considerăm că fără acest sprijin generos, trecerea cetii lui Hristo Botev — moment epocal și epilog al răscoalei din aprilie — nu ar fi fost posibilă. Ea ar fi fost descoperită la Giurgiu, la Turnu Măgurele sau la Bechet și predată turcilor.

E clar că în anumite împrejurări, adică atunci cînd bulgarii lucrau prea pe față și puteau compromite autoritățile, se luau oarecare măsuri de circumstanță, dar niciodată ele nu mergeau la condamnări sau expulzări, așa cum ar fi cerut-o legile țării sau așa-zisa neutralitate. Cazuri de acestea — în afară de cele cîteva zile de arest date lui Karavelov și Tankov — se mai pot cita. Astfel Gorov — bulgarul care l-a însoțit pe Botev de la Giurgiu la Bechet și care a transmis telegramele către străinătate anunțînd trecerea cetii lui Botev, a fost arestat, fără a i se face însă proces și fără a fi predat turcilor⁴³. La fel se pot cita și alte incidente de mică importanță și fără urmări, pînă spre 10—15 iunie cînd situația se schimbă din cauza iminentului conflict militar sirbo-turc.

⁴¹ Zaharia Stoianov, *op. cit.*, p. 363.

⁴² [P. Constantinescu-Iași] în broșura *Hristo Botev mare poet și erou național bulgar 1848—1876*, București, (fără an), p. 17.

⁴³ Zahari Stoianov, *op. cit.*, p. 247.